

Hvor meget kød spiser danskerne? - data fra statistikker og kostundersøgelser

Af Sisse Fagt, Jeppe Matthiessen og Anja Biloft-Jensen

Der er stigende fokus på danskernes kødindtag i debatten om klima og sundhed, og ofte bliver meget forskellige tal fremhævet. Tallene afspejler forskellige måder at opgøre danskernes kødforbrug på. Den mest retvisende kilde til at belyse danskernes reelle indtag af kød er De nationale kostundersøgelser, som viser, hvem der spiser hvad.

E-artiklen beskriver de datakilder, der findes om danskernes kødforbrug. Den belyser også kort data om antallet af vegetarianer og veganere i Danmark.

Kød er en del af de fleste danskeres kost, og kødet bidrager betydeligt til vores indtag af flere vigtige næringsstoffer.

I de senere år har der været meget debat om de sundheds- og klimamæssige udfordringer ved at spise kød. I debatten bliver forskellige tal fremført for, hvor meget kød danskerne reelt spiser. Det skyldes blandt andet, at der findes forskellige datasæt, men ikke alle er lige retvisende til at belyse danskerne reelle kødindtag.

Data om befolkningens madvaner

I Danmark er der tre forskellige datakilder til at belyse fødevarer- og kødforbruget i befolkningen (vist i figur 1):

1. **Forsyningsstatistikken** over mængden af fødevarer til rådighed for hele befolkningen
2. **Forbrugsundersøgelser** over indkøb af mad og drikke i private husstande
3. **De nationale kostundersøgelser** over indtag af mad og drikke på individniveau

Fødevarer til rådighed for befolkningen

Forsyningsstatistikken er baseret på statistik over produktion, import og eksport. Tallene viser, hvilke forbrugsvarer der er tilgængelige for befolkningen, men de fortæller intet om, hvem der spiser hvad (Fagt & Trolle, 2001).

Forsyningsstatistikken kaldes også per capita (per indbygger)-statistik og på engelsk Food Balance Sheets. Forsyningsstatistikken for kød er baseret på antal slagtinger, og mængderne i statistikken er typisk baseret på slagtekroppe medregnet ben, men uden f.eks. muler og hove. Importerede forarbejdede kødprodukter bliver i statistikken omregnet til helt kød. Spiselige biprodukter (såsom indmad) indgår ikke i de tal, der er vist nedenfor i tabel 1a.

Tal fra forsyningsstatistikken bliver typisk angivet som mængde per capita per år. Arbejdsgrupper under Nordisk Ministerråd anbefaler, at man bruger nationale forsyningsstatistikker, når fødevarerforsyningen skal beskrives (Nordisk Ministerråd, 1992, 2001). I Danmarks tilfælde vil det sige data fra Danmarks Statistik. Statistikken har tidligere været publiceret årligt af Danmarks Statistik, men fra 2012 er den ophørt. Det vil sige, at der ikke længere publiceres nationale forsyningsstatistikker over danskernes fødevarer- og kødforbrug.

Internationale organisationer publicerer fortsat forsyningsdata for fødevarer- og kødforbrug for Danmark (f.eks. gennem FN's landbrugsorganisation, FAO). De internationale forsyningsstatistikker udarbejder dog de nationale forsyningsstatistikker på en lidt anderledes måde, end der gøres nationalt.

Indkøb og salg

Forbrugsundersøgelserne, som Danmarks Statistik publicerer årligt, er baseret på husstandenes samlede udgifter, herunder indkøb af fødevarer som kød. Undersøgelserne viser ikke indkøbte mængder, men husstandenes udgifter til forskellige fødevarer.

Et alternativ til forbrugsundersøgelserne er salgs- eller indkøbsdata fra markedsbureauer som GfK og Nielsen. GfK dækker privathusstandes dagligvareindkøb, men ikke udespisning, køb i kantiner m.m., mens Nielsen dækker salg i detailhandlen, men ikke salg i kiosker, benzinstationer m.m.

Indtag af mad og drikke

DTU Fødevareinstituttet gennemfører De nationale kostundersøgelser på et repræsentativt udsnit af befolkningen. Der er gennemført fem undersøgelser på børn og voksne i perioden 1985-2013. Den seneste undersøgelse fandt sted i 2011-2013, og den næste er planlagt til 2019-2021.

De nationale kostundersøgelser måler indtaget af fødevarer på individniveau, hvilket gør det muligt at se, hvem der spiser hvad. Artiklen ”Danskernes kostvaner nu og i fremtiden” fra DTU Fødevareinstituttet beskriver De nationale kostundersøgelser nærmere (Fagt et al, 2016).

Fødevarernes vej fra jord til bord

Mængden af en fødevarer i forsyningsstatistikken vil altid være højere end det tilsvarende tal fra forbrugsundersøgelserne som følge af det svind, der sker i fødevarernes vej fra jord til bord (venstre side af figur 1)¹.

Tilsvarende vil en mængde af en fødevarer i forbrugsundersøgelserne være højere end det tilsvarende tal fra De nationale kostundersøgelser, fordi forbrugsundersøgelserne måler det købte og derved ikke tager højde for eksempelvis svind under tilberedning og madspild, mens De nationale kostundersøgelser måler, hvad folk spiser.

Forsyningsstatistikens fødevarerdata viser et gennemsnit for hele befolkningen, men siger ikke noget om, hvem der spiser hvad i forskellige befolkningsgrupper.

Forbrugsundersøgelserne gør det muligt at opdele fødevarerforbruget på forskellige husstandstyper, men kan heller ikke sige noget om, hvem der spiser hvad i husstanden. De afspejler heller ikke, hvad folk spiser uden for hjemmet. Kun De nationale kostundersøgelser siger noget om danskernes indtag på individniveau.

1. Figuren er udformet frit efter Helsedirektoratet, 2017, Norge.

Figur 1. Fødevarernes vej fra produktion til indtag samt hovedkilder til data om danskernes fødevarerforbrug

De seneste data for forsyningen af kød er fra 2010 (Statistikbanken.dk), mens de seneste data for befolkningens indtag af kød fra De nationale kostundersøgelser er fra 2011-2013 (tabel 1a). Kostundersøgelser måler danskerens indtag på individniveau af bl.a. rødt og forarbejdet kød (dvs. kød fra firbenede dyr som okse, kalv, svin og lam) og fjerkræ (kylling, kalkun, and, gås).

Som forventet er der en væsentlig forskel i mængden af kød på basis af data fra henholdsvis forsyningsstatistikken og De nationale kostundersøgelser. I 2010 havde hver dansker cirka 63 kilo svin, okse/kalv, lam og vildt til rådighed, mens De nationale kostundersøgelser fra 2011-13 viser, at en gennemsnitsdansker spiste cirka 44 kilo rødt og forarbejdet kød. Heraf er 66% svinekød og 32% okse-/kalvekød (tabel 1b).

Som nævnt er forsyningsstatistikken baseret på vægt af bl.a. slagtekroppe, mens De nationale kostundersøgelser afspejler, hvad der spises fra tallerkenen. Som det fremgår af tallene, er der et betydeligt svind fra jord til bord.

Fordelingen mellem svin, okse/kalv og lam/vildt er også forskellig i de to datakilder, hvilket afspejler forskellig udnyttelsesgrad af kød fra især svin og okse/kalv. Udnyttelsesgraden af kød er generelt højere fra svin end fra okse/kalv.

Kød på sundheds- og klimadagsordenen

Kød som frikadeller, bøf og steg er en væsentlig del af den danske madkultur. Samtidig har der i de senere år været megen debat om de sundheds- og klimamæssige udfordringer ved et højt kødindtag.

De officielle kostråd angiver, at man højst bør spise 500 gram tilberedt rødt kød om ugen, fordi der er fundet en sammenhæng mellem visse typer kræft og det at spise meget rødt kød og især forarbejdet kød.

Selvom kød er en god kilde til protein og en række vitaminer og mineraler, kan et lavere kødindtag dække befolkningens behov for næringsstoffer (Biltoft-Jensen et al, 2016).

Samtidig vil et lavere indtag af særligt rødt og forarbejdet kød have en positiv indflydelse på kostens klimaaftryk, da kød rangerer højt i opgørelser over fødevarer, der belaster klimaet (Thorsen et al, 2012).

Personer med højt kødindtag

Personer med et højt kødindtag er karakteriseret ved at være unge samt mænd og ved at have en mindre sund livsstil end personer med et lavere kødindtag (Biltoft-Jensen et al, 2016).

Tabel 1a. Data om forbruget/indtaget af kød

	Forsyningsstatistikken 2010 (per capita, kg/år)	De nationale kostundersøgelser 2011-2013 (4-75 år, kg/år)
Kød fra svin, okse/kalv, lam, vildt	62,5	43,8
Fjerkræ	19,6	8,0
I alt	82,1	51,8

Tabel 1b. Data om fordelingen af forskellige kødtyper

	Forsyningsstatistikken 2010 (per capita, %)	De nationale kostundersøgelser 2011-2013 (4-75 år, %)
Svinekød	54	66
Okse-/kalvekød	43	32
Lam og vildt	3	1

Da det især er mænd, som har et højt kødindtag, og mændene samtidig spiser for lidt frugt og grønt, vil det derfor ud fra et sundhedsmæssigt synspunkt være gavnligt, at de reducerer deres indtag af rødt kød og øger deres indtag af især grøntsager.

Antal vegetarer og veganere

Der findes ikke officielle statistikker over, hvor mange danskere der følger forskellige kostprincipper. Dog har man i en række undersøgelser opgjort, hvor mange danskere der lever vegetarisk, vegansk² eller ikke spiser kød én eller flere gange i løbet af ugen.

I den seneste undersøgelse foretaget af COOP Analyse blandt godt 1.500 personer i alderen 15-74 år svarede 24%, at de spiser vegetarisk mindst én dag om ugen, mens tallet var 20% året før (COOP, 2018). I alt 2,4% af danskerne svarede, at de lever helt vegetarisk (COOP & DVF, 2018). Blandt de unge under 35 år svarede 5%, at de lever vegetarisk eller vegansk (COOP, 2018).

2. Vegetarer lever plantebaseret med eller uden supplement af mælkeprodukter og/eller æg, mens veganere lever plantebaseret og forsøger så vidt det er muligt at undgå alle animalske produkter (<https://vegetarisk.dk/hvad-er-en-vegetar-og-en-veganer/>)

Disse tal stemmer godt overens med data fra Madkulturen, som i 2017 spurgte godt 2.300 danskere i alderen 18-80 år om, hvorvidt de bestræber sig på at spise efter forskellige kostprincipper. I alt 3% af deltagerne svarede, at de bestræber sig på at leve vegetarisk, mens 1% lever efter veganske kostprincipper (Madkulturen, 2018).

I Den nationale kostundersøgelse 2011-2013 er det mindre end 5%, som ikke spiser kød, men i undersøgelsen har man ikke spurgt deltagerne direkte, om de lever vegetarisk eller vegansk.

De nationale kostundersøgelser viser bedst danskernes kødindtag

En sammenligning viser, at der er markant forskel mellem data for individers indtag af kød fra svin, okse, kalv, lam og vildt i De nationale kostundersøgelser og per capita-dataene fra forsyningsstatistikken (44 vs. 63 kg/år).

Tallene afspejler forskellige måder at opgøre danskernes kødforbrug på, men den mest retvisende kilde til at belyse danskernes reelle indtag af kød er De nationale kostundersøgelser.

Oversigt over datakilderne vedr. fødevarer

Forsyningsstatistikken	Danmarks Statistik	Estimater for fødevarer til rådighed per indbygger per år ud fra indenlandsk produktion tilpasset lagerændringer, eksport, import og non-food- anvendelse	1896, årligt frem til 2012 Ophørt i 2012	BEFOLKNINGS-NIVEAU: Estimater baseret på antal slagtninger, eksport og import	Status og tidsserier af det nationale fødevarerforbrug, som også bruges til international sammenligning	Kræver viden om tab, spild, svind m.m. for at tilnærme det faktiske forbrug
Forbrugsundersøgelserne	Danmarks Statistik	Baseret på husstandenes indkøb af bl.a. fødevarer Fra 1994 medtager undersøgelserne kun udgifter til forskellige varer, herunder fødevarer	Årligt, glidende tre-års gennemsnit er publiceret for perioden 1994 og frem	HUSSTANDSNIVEAU: Registrering af husstandenes forbrug, herunder forbrug af fødevarer	Status og tidsserier af husstandstypers udgifter til mad og drikke	Husstandes indkøb opgøres i kroner Kræver viden om fødevarerpriser for at omregne til mængder
De nationale kostundersøgelser	DTU Fødevareinstituttet	Repræsentativt udsnit af befolkningen Registrering på individniveau af mad og drikke indtaget i løbet af en uge, som gør det muligt at vise hvem, der spiser hvad	Undersøgelser er gennemført i 1985, 1995, 2000-2002, 2003-2008, 2011-2013.	INDIVIDNIVEAU: Indtaget af mad og drikke opgøres i gram per dag eller energijusteret gram per 10 MJ Beregnete data for befolkningens indtag af energi og næringsstoffer	Status og tidsserier af danskernes indtag af mad, drikke, energi og næringsstoffer Sammenligne indtag med kostråd og næringsstofanbefalinger Risikovurdering af indtag af næringsstoffer og uønskede stoffer i mad og drikke Sammenhæng mellem indtag af mad og drikke og sundhed samt social baggrund	Tværsnitsundersøgelse

Referencer:

Biltoft-Jensen A, Kørup K, Christensen T, Eriksen K, Ygil KH, Fagt S. Køds rolle i kosten. DTU Fødevareinstituttet, 2016

COOP 2018. Halvdelen af danskerne ønsker mindre kød. <https://coopanalyse.dk/analyse/halvdelen-af-danskerne-%C3%B8nsker-mindre-k%C3%B8d> (hentet 10. oktober 2018 fra COOP.DK)

COOP & DVF, 2018. Hvor mange vegetarer? (Hentet 10. oktober fra <https://vegetarisk.dk/statistik-om-danmark/>)

Fagt S, Biltoft-Jensen A, Sørensen MR, Trolle E, Christensen T, Matthiessen J. Danskernes kostvaner nu og i fremtiden. *Perspektiv*, 27(2), 4-9, 2016

Fagt S, Trolle E. Forsyningen af fødevarer 1955-1999, FødevarerRapport 2001:10, Fødevaredirektoratet, 2001

Helsedirektoratet. Utviklingen i norsk kosthold 2017. (hentet 10. oktober 2018 fra <https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/utviklingen-i-norsk-kosthold>)

Madkulturens Madindeks 2017. Del 2. Generelle måltidstendenser. Madkulturen. Miljø- og Fødevareministeriet (hentet 10. oktober 2018 fra <https://madkulturen.dk/viden/madindeks-2017/>)

Nordisk ministerråd. Jämförelse av per capita statistik för livsmedel i de nordiska länderna. Nordiske seminar- og arbejdsrapporter 1992:586, 1992

Nordisk Ministerråd. Livsmedelskonsumtionen i Norden 1965-1998. Nationell, årlig per capita statistik. TemaNord 56 2001:527, 2001

Statistikbanken.dk. (hentet 10. oktober 2018 fra <https://www.dst.dk/da/Statistik/statistikbanken> under priser og forbrug/arkiv)

Thorsen AV, Mogensen L, Jørgensen MS, Trolle E. Klimaorienterede kostråd. DTU Fødevareinstituttet, 2012

Redigeret af Miriam Meister og Heidi Kornholt